

kopij voor de NBV Studiebijbel
© Klaas Spronk

Inleiding op het boek Nahum

Achtergrond

Het boek Nahum is het zevende boek van de Twaalf Profeten. Net als het vijfde, het boek Jona, is het gericht tegen Nineve, de hoofdstad van het Assyrische rijk. In beide boeken speelt de oude belijdenis uit Exodus 34:6-7 een centrale rol: JHWH is genadig en geduldig, maar laat niet alles ongestraft (zie Jona 4:2 en Nahum 1:3). Via deze belijdenis is het boek Nahum ook verbonden met het voorafgaande boek Micha (zie Micha 7:18).

Nahum richt zich tot de Israëlieten die zuchten onder het juk van de Assyriërs. Dezen bereikten het hoogtepunt van hun macht toen ze in 663 v. Chr. doordrongen tot in het hart van Egypte en de stad Thebe innamen. Het boek Nahum verwijst daarnaar in 3:8, en stelt dat Nineve hetzelfde lot zal ondergaan. Uit Mesopotamische bronnen is bekend dat dit in 612 v.Chr. ook gebeurde, door toedoen van de Babyloniërs en de Meden.

De datering van het boek Nahum is afhankelijk van hoe men tegen het voorspellende karakter ervan aankijkt. Was Nahum een visionair die de neergang van de Assyrische macht al op zijn hoogtepunt voorzag? Sluit zijn geschrift aan bij de tekenen van verval in de jaren voor 612 v.Chr.? Of is het een theologische reactie op de val van Ninive in 612, gegoten in de vorm van een aankondiging?

De meeste uitleggers kiezen voor de tweede mogelijkheid en dateren het boek dus enige tijd voor de definitieve val van Nineve. Het boek laat zich echter ook heel goed lezen als een moedige getuigenis van iemand die in naam van JHWH zijn stem durfde te verheffen tegen het machtige Nineve.

De schrijver gebruikt de naam Nahum, dat 'trooster' betekent. De naam kan opgevat worden als een pseudoniem dat in 3:7 verklaard wordt met de opmerking dat niemand het verwoeste Nineve troost. Tegelijk is de ondergang van Nineve een troost voor de slachtoffers van de wreedheid van de Assyriërs (3:19).

Zoals gebruikelijk bij profetische teksten wordt in het begin van het boek gezegd waar Nahum vandaan komt. De plaats Elkos komt echter in geen enkele andere tekst uit die tijd voor. Het zou heel goed een onderdeel van het pseudoniem kunnen zijn, want ook deze naam heeft een veelzeggende betekenis: 'God is streng'.

Achter dit pseudoniem gaat een schrijver schuil die vakkundig met taal speelt. Veel van de beelden die hij gebruikt om de legers en hun verwoestende werk te beschrijven, herinneren aan de brallerige oorlogstaal die we kennen uit teksten van Assyrische koningen. Bovendien verradt het kunstzinnige begin van het boek kennis van literaire vormen die ook Assyrische schrijvers gebruikten. Het is dan ook waarschijnlijk dat Nahum een schrijver was aan het hof in Jeruzalem. Door zijn beroep was hij vertrouwd met internationale correspondentie. Hij maakte gebruik van zijn kennis en achtergrond door een boodschap op te stellen waar zijn werkgever, waarschijnlijk koning Manasse van Juda, voor terugschrok. De angst voor de Assyriërs zat diep. Het pseudoniem was niet voor de sier.

Thema

Nahum laat er geen misverstand over bestaan dat wraak de kern van zijn profetie is. Drie maal stelt hij in het begin dat JHWH een wreker is. Dat wordt vervolgens gekoppeld aan de genoemde belijdenis uit Exodus 34:6-7. God is 'liefdevol en genadig, geduldig (...)' maar laat niet alles ongestraft'. Zijn wraak is dus geen uiting van blinde haat zoals bij mensen vaak het geval is. Het is de consequentie van zijn voornemen om recht te doen.

God heeft daar ook de kracht voor, zo wordt in 1:3-6 duidelijk gemaakt. Voor de verdrukten is de goede boodschap dat het kwaad niet ongestraft blijft. Zij mogen zich verheugen in de goedheid van JHWH (1:7) en dat viert (2:1). Daar staat tegenover dat het wrede machtsmisbruik van de

hoogmoedige heersers met geweld de kop wordt ingedrukt. Wat zij anderen aandeden overkomt hen nu zelf.

Opbouw

In 1:1-11 wordt ter inleiding JHWH bezongen als wreker en rechter. Dan volgt een eerste aankondiging van het oordeel over Nineve (1:12-14), gevolgd door visioenen van de uitvoering van die vernietigende afrekening. De beelden van verwoesting worden in 2:14 en 3:5 onderbroken door een herhaling van het oordeel, waardoor er extra nadruk komt op de toch al dramatische schildering van het einde van de 'bloedstad' in 3:1-3.

De structuur van het boek is door de schrijver aangezet met fraaie literaire middelen. In het eerste deel wordt door middel van een acrostichon (elke regel begint met een opeenvolgende letter van het Hebreeuwse alfabet) aangegeven dat hier eigenlijk JHWH zelf aan het woord is. De centrale plaats van het herhaalde oordeel in 2:14 en 3:5 wordt versterkt doordat de voorafgaande en de volgende tekst elkaar spiegelen: elementen uit het eerste deel, zoals het water en de bergen, worden opnieuw opgepakt.

Aantekeningen

1:1-2

com De letters aan het begin en het eind van de regels vormen samen de in de profetische literatuur bekende zin 'Ik ben JHWH'.

1:1

tekst Elkos

com Deze naam betekent 'God is streng' en rijmt naar vorm en inhoud met de eerste woorden van 1:2 – *El kano*, 'God duldt niemand naast zich'.

1:4

tekst Basan en Karmel

Com Basan is een vruchtbare hoogvlakte rond de rivier Jarmoek, ten Noordoosten van de Jordaan. Ook de berg Karmel is een vruchtbare streek.

1:12

tekst Al zijn ze op volle sterkte en zeer talrijk

com De eerste letters van deze vier woorden vormen in het Hebreeuws samen de naam Assur. Zo is behalve de naam van JHWH in 1:1-2 ook de naam van zijn tegenstander in de tekst verweven.

2:1

tekst Daar, over de bergen, snelt een boodschapper. Hij kondigt vrede aan.

com Deze woorden vinden we ook in Jesaja 52:7 en later ook weer in Romeinen 10:15-16. Waarschijnlijk citeerde Jesaja Nahum en zag hij deze woorden als ware, want vervulde profetie. Zoals JHWH eerder bevrijding van de Assyriërs gaf, mocht men ook vertrouwen hebben op verlossing uit de macht van de latere Babyloniërs.

3:18

com De eerste letters van de versregels vormen in het Hebreeuws de naam Nineve, zoals eerder in 1:1-2 de naam van JHWH werd weergegeven. Deze tekstuele overeenkomst tussen einde en begin onderstreept de tegenstelling die bepalend is voor heel het boek.